

Lesnická botanika speciální přednáška 4

Houbové organizmy, část I

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Houbové organizmy – systematické členění

Říše *CHROMISTA*

Odd. *Perenosporomycota (Oomycota)* – řasovky

Říše *FUNGI* – houby

Odd. *Chytridiomycota* – houby buněnkové

Odd. *Zygomycota* – houby spájivé

Odd. *Glomeromycota*

Odd. *Ascomycota* – houby vřeckovýtrusé

Odd. *Basidiomycota* – houby stopkovýtrusé

Odd. *Lichenomycota* – lišejníky

Říše *Chromista* – chromista
Odd. *Perenosporomycota* – řasovky

Znaky:

- Eukaryotní heterotrofní organizmy dříve řazené mezi houby
- Fylogeneticky odvozeny od řas s oogamií (různobrvky)
- Nepřehrádkované mnohojaderné diploidní „mycelium“
- Buněčná stěna: celulóza
- Vodní a půdní saprofyté a parazité (ryby, raci)
- Parazité suchozemských rostlin

Tř. Různobrvky (*Tribophyceae*)

Vaucheria - posypanka

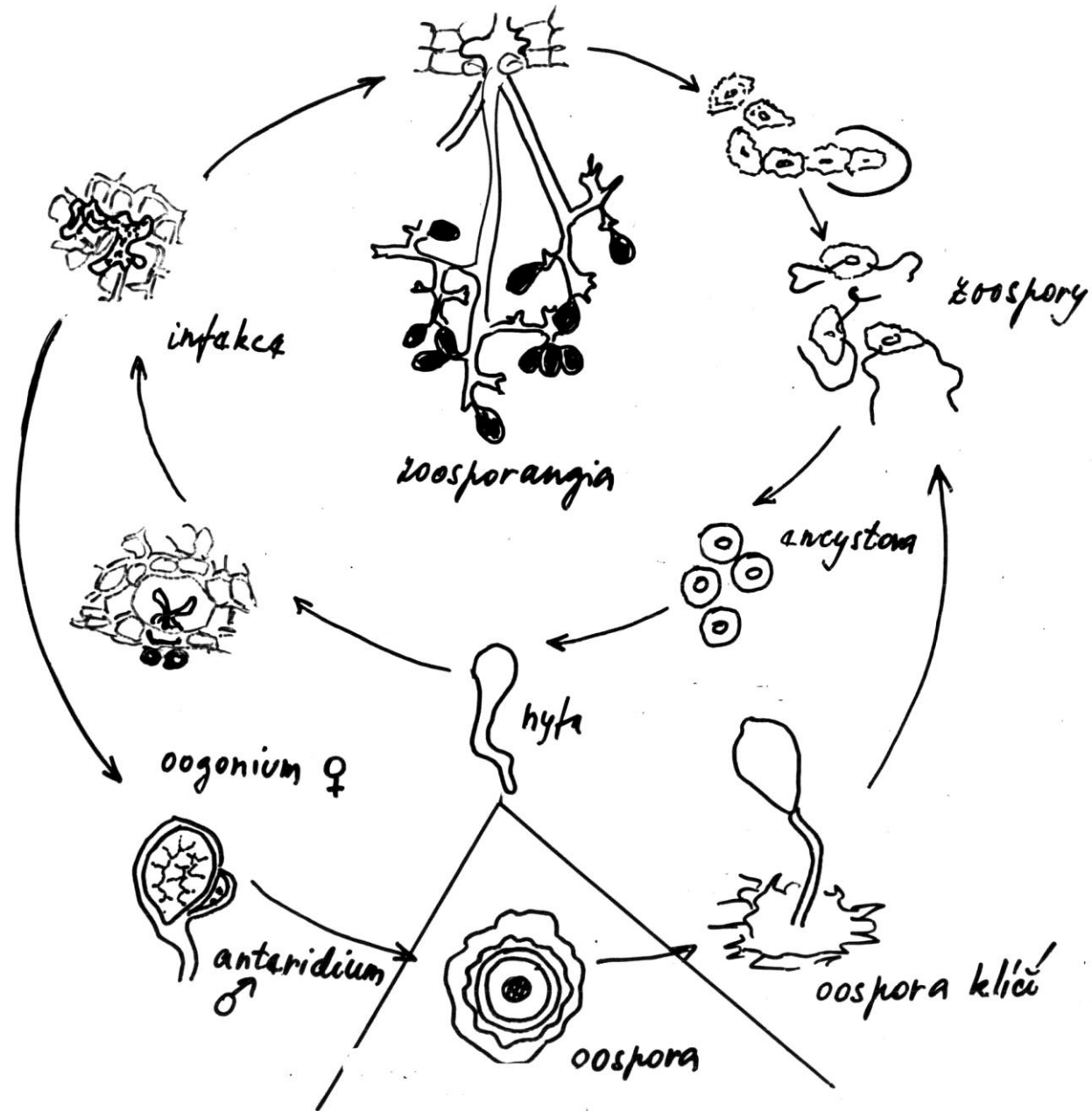

Říše *Chromista* – chromista
Odd. *Perenosporomycota* – řasovky

Znaky:

- Eukaryotní heterotrofní organizmy dříve řazené mezi houby
- Fylogeneticky odvozeny od řas s oogamií (např. různobrvky)
- Nepřehrádkované mnohojaderné diploidní „mycelium“
- Buněčná stěna: celulóza
- Vodní a půdní saprofyté a parazité (ryby, raci)
- Parazité suchozemských rostlin

Plasmodium viticola - životní cyklus

Př. Vřetenatka révová (*Plasmopara viticola*) = nepravé padlí;
zavlečena z USA, napadá listy, květy i bobule révy vinné
(nekróza pletiv)

Cyklus: vytrvalá oospora (2n) → na jaře infekce listů (deštěm)
→ vlákno s výtrusnicemi → zoospory (2n) → na podzim
pohlavní proces (antheridia, oogonia - oogamie) → vytrvalá
oospora (2n).

Plasmopara viticola

Plíseň bramborová (*Phytophthora infestans*);
napadá listy i hlízy brambor a rajčat (hnědé skvrny, na
rubu bělavé povlaky)
→ snížená asimilace, ztráty při skladování brambor,
přezimuje jako mycelium.

Phytophthora infestans

Plíseň okurková - *Pseudoperonospora cubensis*

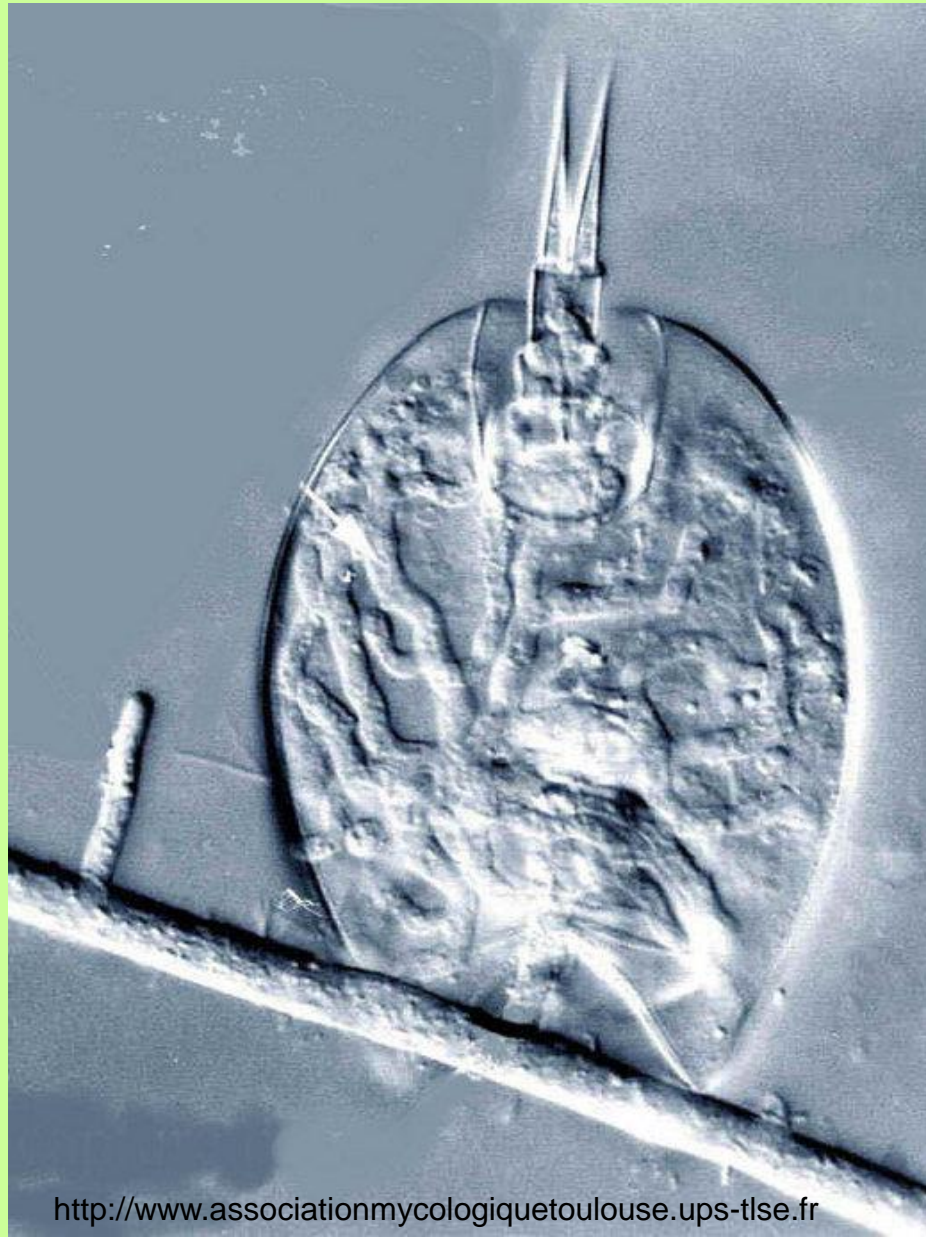

Odd. *Peronosporomycota* – řasovky, plísně vaječné

- ***Saprolegnia* (hnilobytká)** – vodní saprofyty na rostlinách i živočišných; parazité na rybách ➔ těžké mykózy a hynutí

Zoophagus - „dravá“ řasovka

Říše: FUNGI - HOUBY

- početná skupina eukaryotních organizmů bez plastidů
- heterotrofní organizmy (saprofyty, parazity, saproparazity, symbionty – mykorrhiza, lichenismus) vyžadující vlhké prostředí
- STÉLKA jednobuněčná mikroskopická, častěji mnohobuněčná makroskopická tvořená hyfami
- HYFY = houbová vlákna většinou přehrádkovaná (v přepážkách – septech – jsou póry umožňující plazmatické spojení a průchod jader), nebo nepřehrádkované trubicovité, mnohojaderné;
- Buněčná stěna tvořena chitinem, zásobní látka - glykogen
- MYCELIUM (podhoubí) vzniká splétáním hyf, primitivní skupiny netvoří mycelium (stélka améboidní, plazmodiální); hustá pletiva u stopkovýtrusých hub = plektenchym
- Doloženy z ordoviku, molekulární data však poukazují na mnohem větší stáří

FUNGI - HOUBY ROZDĚLENÍ SPOR

Podle způsobu vzniku:

meiospory: vznikají po pohlavním procesu a redukčním dělení jádra (askospory, basidiospory)

mitospory: vznikají mitotickým dělením jádra, nepohlavní charakter (ostatní spory)

Podle místa vzniku:

endospory - vznikající endogenně (uvnitř specializované buňky - sporangia)

exospory - tvoří se exogenně

FUNGI - HOUBY ROZDĚLENÍ SPOR

vznikající endogenně (endospory):

- **zoospory:** pohyblivé, s bičíky, ve vodním (vlhkém) prostředí
- **sporangiospory:** nepohyblivé, ve sporangiích, která se beze zbytku rozpadají ve spory (suchozemské houby)
- **chlamydospory:** uvnitř hyf - buněčný obsah se rozpadá v několik silnostěnných částí
- **askospory:** uvnitř zvl. buňky - vřecka, nejčastěji po 8

Endospory

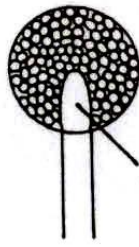
zoosporangium

zoospory
(zookonidie)

sporangium

sloupek

sporangiospory

chlamydospory

askospora

epiplazma

askospory

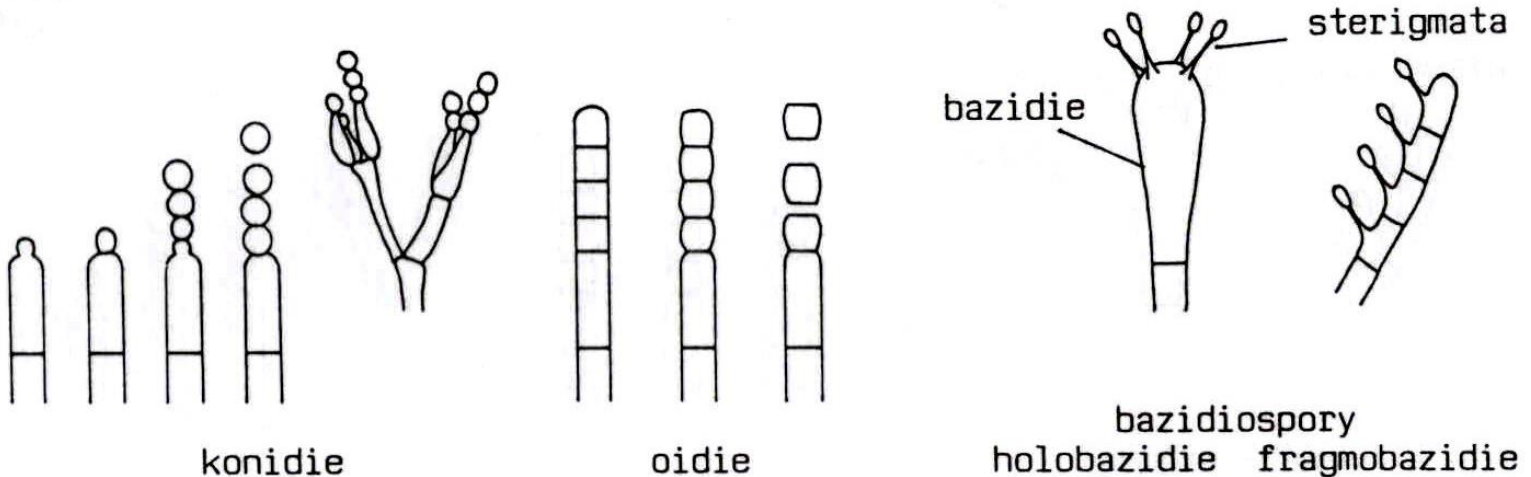

FUNGI - HOUBY ROZDĚLENÍ SPOR

vznikající exogenně (exospory):

- konidie: odškrcovány na zvl. hyfách- konidioforech, mateřská hyfa stále dorůstá
- oidie: rozpadem koncové části zvl. hyf - oidioforů, mateřská hyfa se postupně zkracuje
- basidiospory: na zvl. kyjovitých buňkách – basidiích se vytváří tenké stopky (sterigmata) zakončené výtrusy

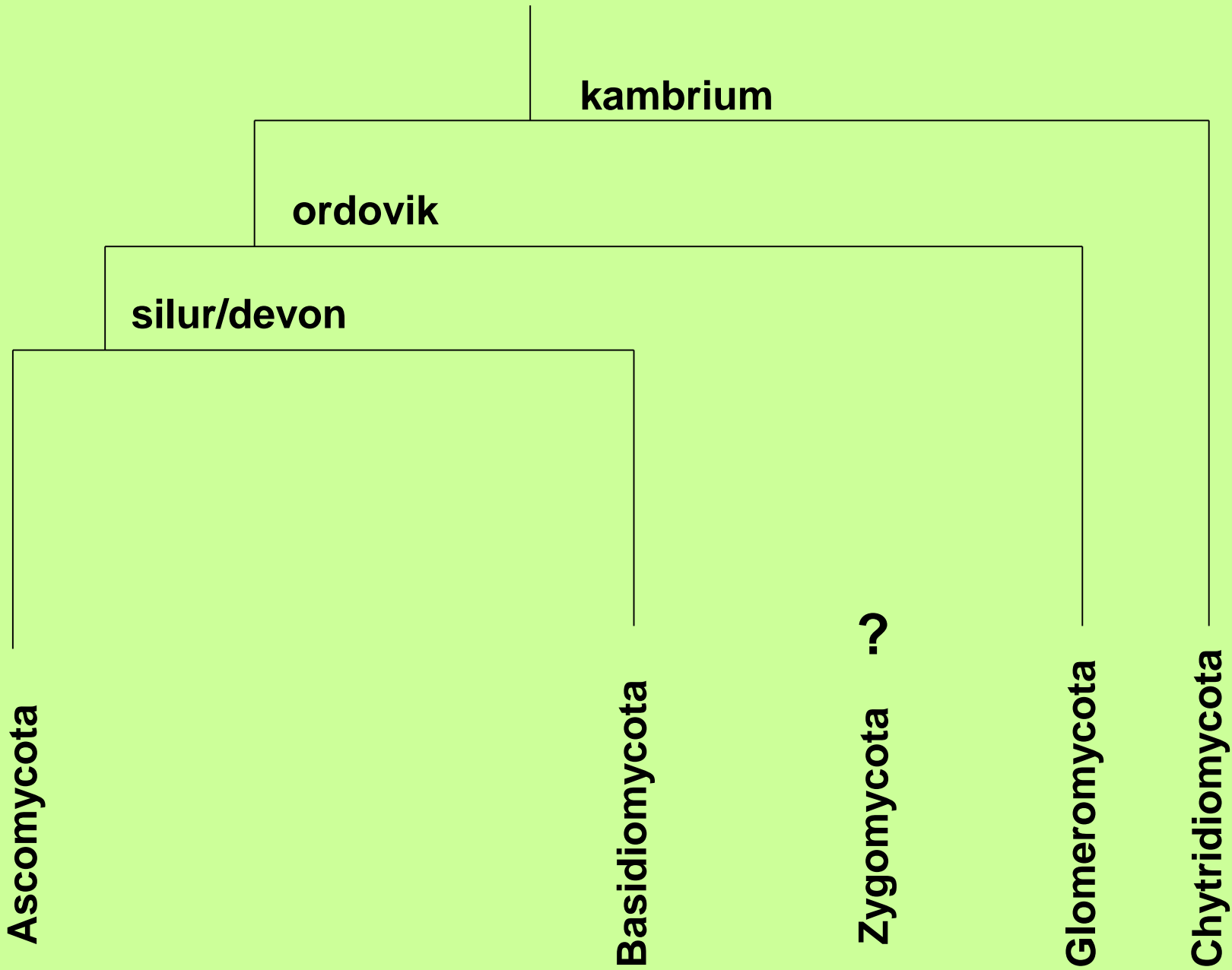
Exospory

System hub

Říše *FUNGI* – houby

- Odd. *Chytridiomycota* – houby buněnkové
- Odd. *Zygomycota* – houby spáživé
- Odd. *Glomeromycota*
- Odd. *Ascomycota* – houby vřeckovýtrusé
- Odd. *Basidiomycota* – houby stopkovýtrusé
- Odd. *Lichenomycota* – lišejníky

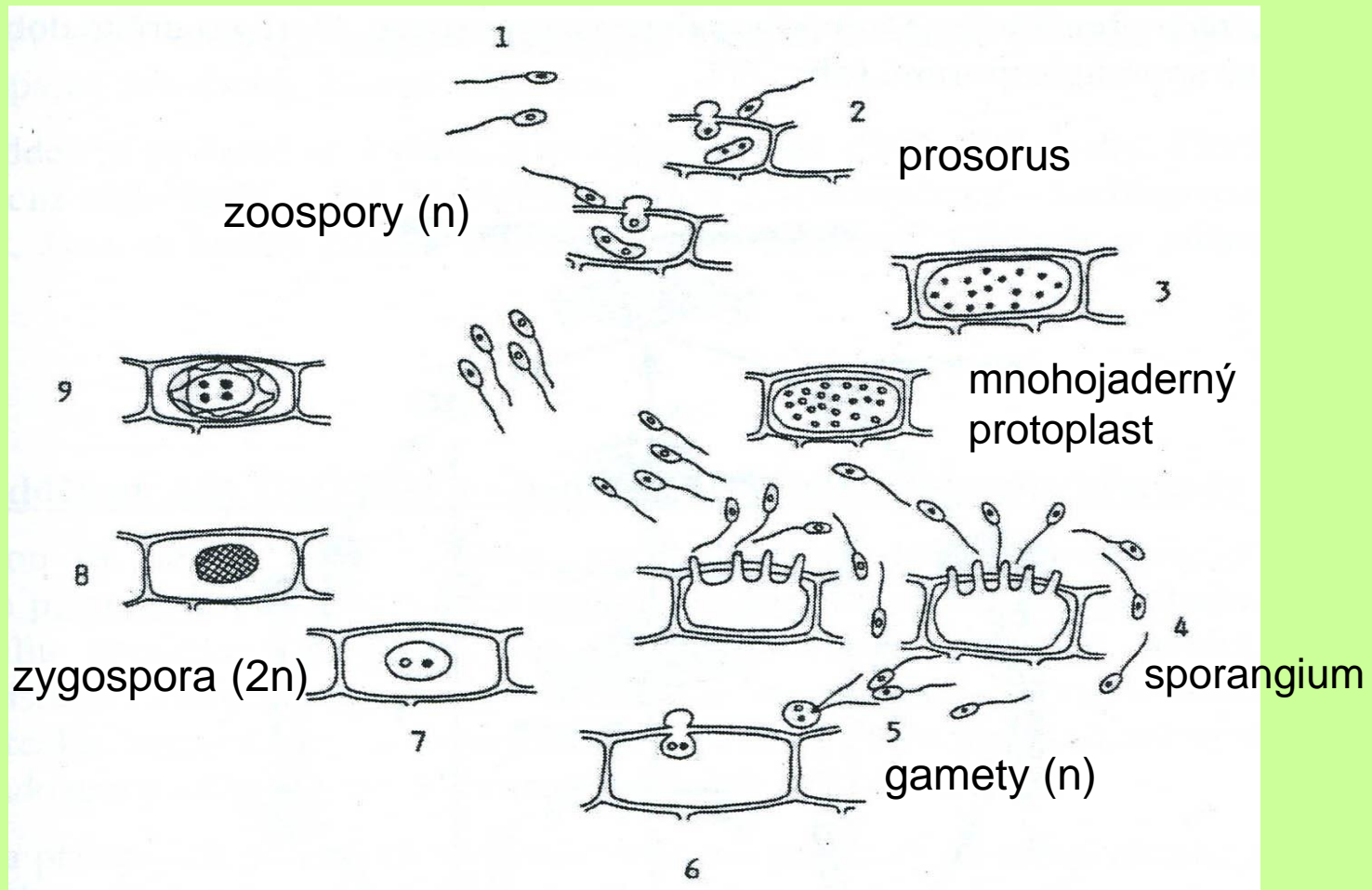

Odd. *Chytridiomycota* – houby buněnkové

- Primitivní holokarpická stélka – váčkovitá 1jaderná buňka, někdy s rhizoidy n. mnohojaderná
- mycelium se nevytváří
- buněčná stěna chitin + polyglukan
- Nepohlavně: 1bičíkatými zoosporami
- Pohlavně: hologamie: izogamie, vz. anizogamie, oogamie
  - ☛ vznik zygospor
- Vodní a půdní saprofyté a parazité řas, hub, prvoků, hmyzu, cévnatých rostlin
- Předkové chytridiomycetů ☛ skupina ze které vznikly všechny vyšší houby

Odd. *Chytridiomycota* – houby buněnkové

- *Olpidium brassicae* (lahvičkovka brukvovitá)
Působí padání semenáčků v kulturách brukvovitých

***Olpidium brassicae* (lahvičkovka brukvovitá)**

Odd. *Chytridiomycota* – houby buněkové

Rakovinec bramborový
(*Synchytrium endobioticum*):
nádory na hlízách, infekce
vytrvalými výtrusy (v půdě až
10 let), karanténní choroba.

www.inspection.gc.ca

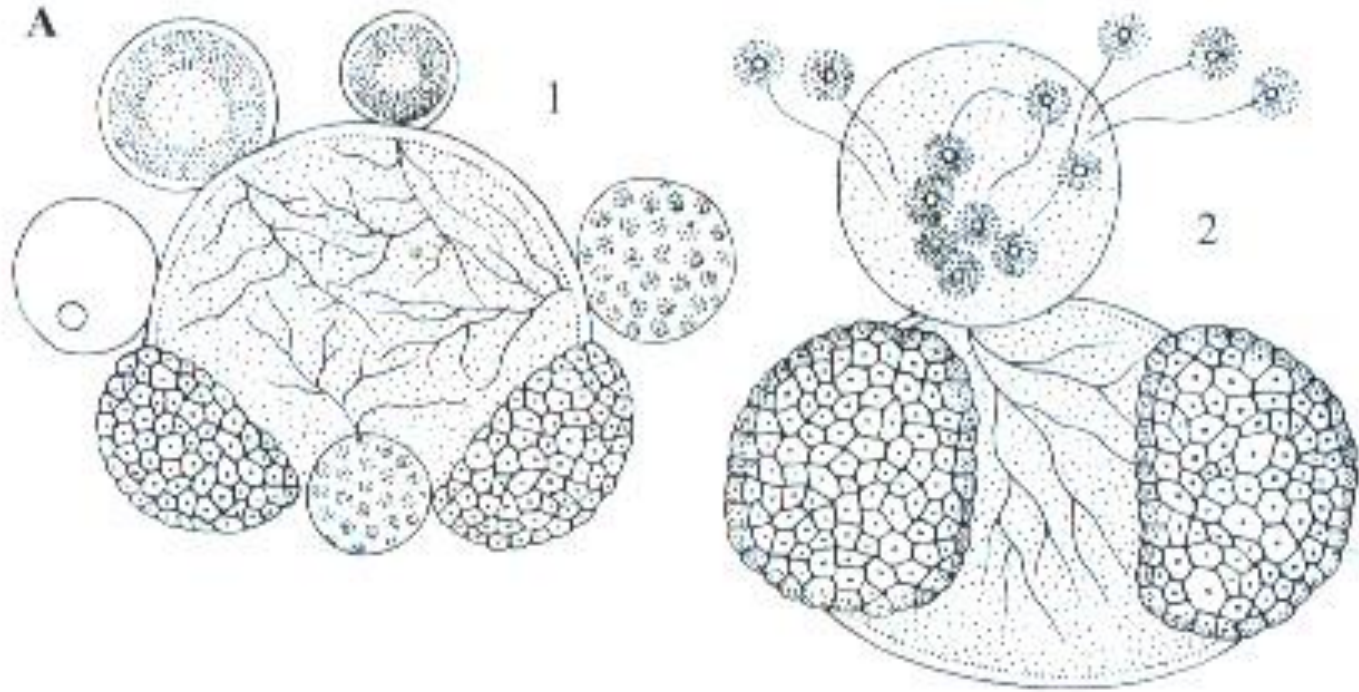
C. Richard

Rakovina vojtěšky
(*Physoderma alfalfae*):
na vojtěšce, husté větvení
stonku a hálky na kořenech a
bázi lodyhy.

Odd. *Chytridiomycota* – houby buněnkové

Rhizophydium pollinis-pini

Parazit v pylu borovic

Odd. ZYG

- suchoze
- saprofyty
- nepohlavní
gametangia
bradavič
- celý vývo
haploidní
- některé c

Plíseň hlav
starší po

Kropidlove

Hmyzomor
domácí.

Université de Catane

spájivé

avně
(a), vzniká

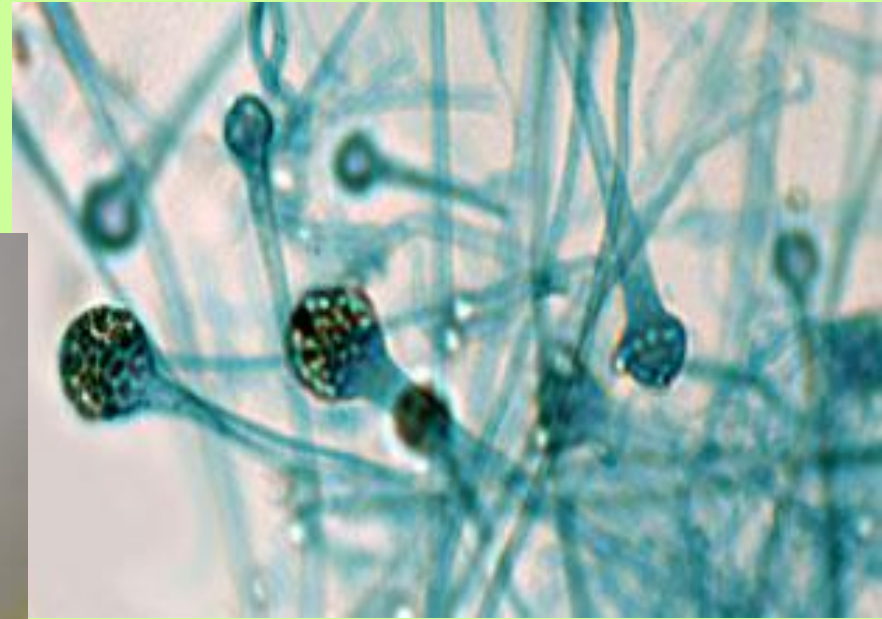
spory

stráty,

léb

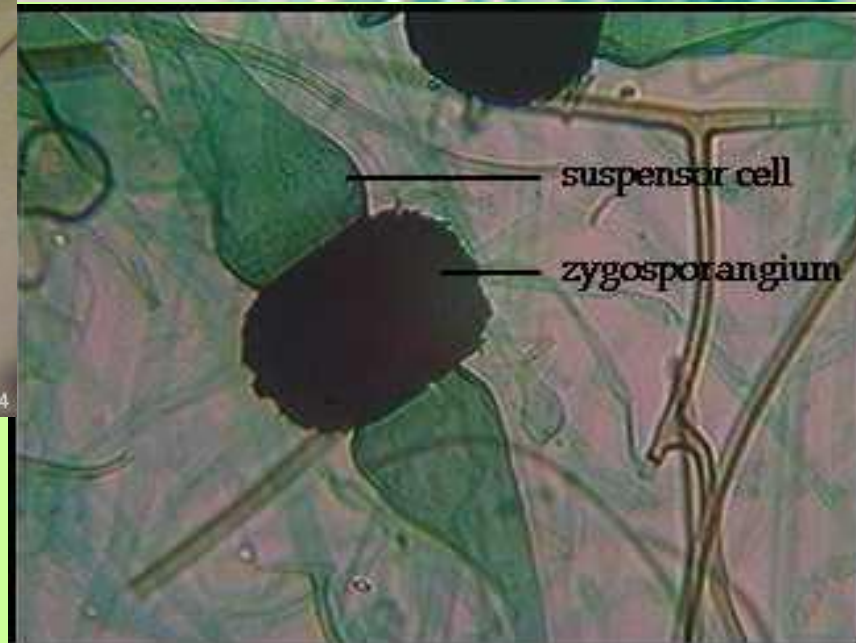
t mouchy

Rhizopus nigricans

botany.upol.cz

© M. Sedlářová, 2004

suspensor cell

zygosporangium

Odd. *Zygomycota* – houby spájivé

Pilobolus crystalinus
měchomršť

koprofilní druh žijící na koňském trusu,
pod výtrusnicí vak s vodou, při tlaku vody
sporangium vystřeleno až 2 m daleko

Odd. *Zygomycota* – houby spájivé

ř. *Entomophthorales*

- Obligátní či fakultativní parazité hmyzu a řas
- *Entomophthora muscae* – hmyzomorka muší, ze sporangia hyfy, které prorůstají do těla mouchy, po 2-4 dnech moucha hyne, konidiofory vystřelují konidie na 1-2 cm a tvoří kolem mouchy bělavý poprašek konidií ← zdroj další nákazy; v těle mouchy k tvorbě zygospor ← po vyklíčení sporangium

ř. *Zoopagales*

- Obligátní parazité hub (*Mucorales*), měňavek a hlístic = houby dravci; půdní mikromycety
- *Zoopage* – půdní houba, napadá hád'átka - systémem vstřebávacích hyf je postupně stráví

Entomophthora muscae

Odd. *Glomeromycota*

- Skupina dříve řazená do *Zygomycetes*
- Zatím známo pouze nepohlavní rzm.
chlamidospory, méně sporangia
- Obligátní biotrofové (nesnadná kultivace)
- Tvorba endomykorhiz
arbuskulární mykorhiza – 90 (95)% rostlin
- Stáří – 430 mil let + ?
- Umožnily přechod rostlin na souš

Příklady:

Glomus

Gigaspora

Odd. *Glomeromycota*

Geosiphon pyriforme

Endosymbioza se sinicí *Nostoc* (živá fosilie)

Vezikulo – arbuskulární mykorhiza – asociace *Globus versiforme* a kořene

Allium porum (podle P.H.Ravena et al.)

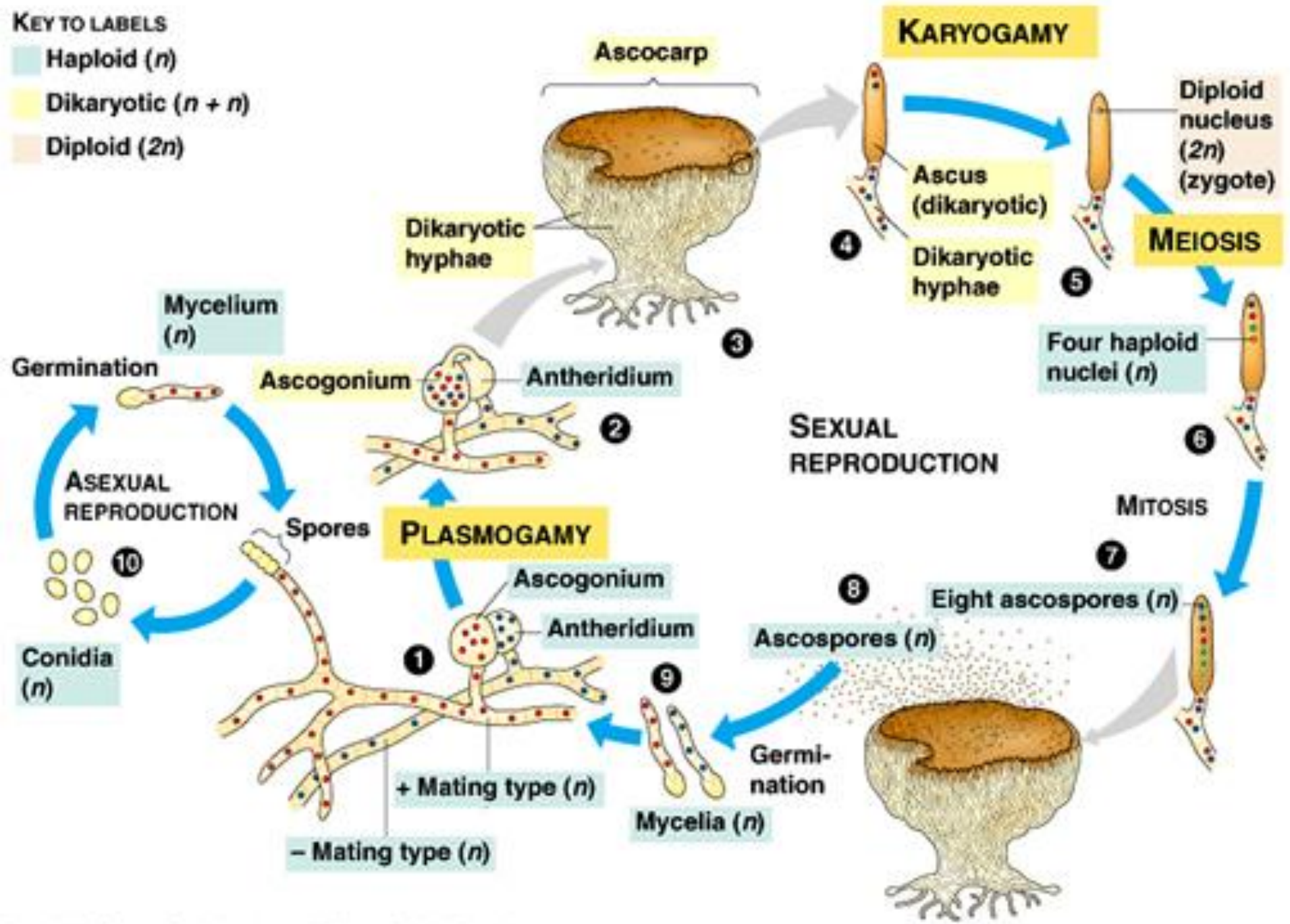
Filip Holub

Ústav ochrany lesa a myslivosti, Projekt Czech Globe

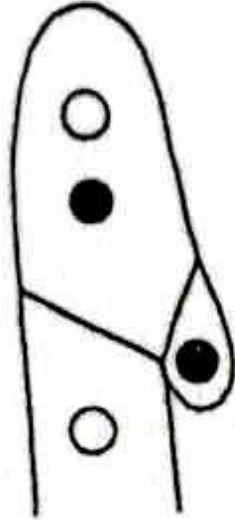
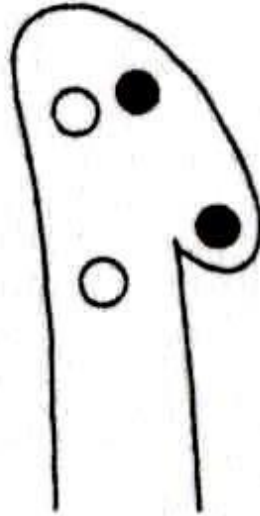

KEY TO LABELS

- Haploid (n)
- Dikaryotic ($n + n$)
- Diploid ($2n$)

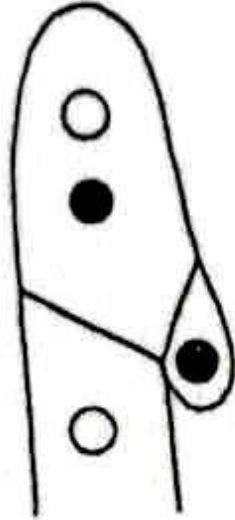
C

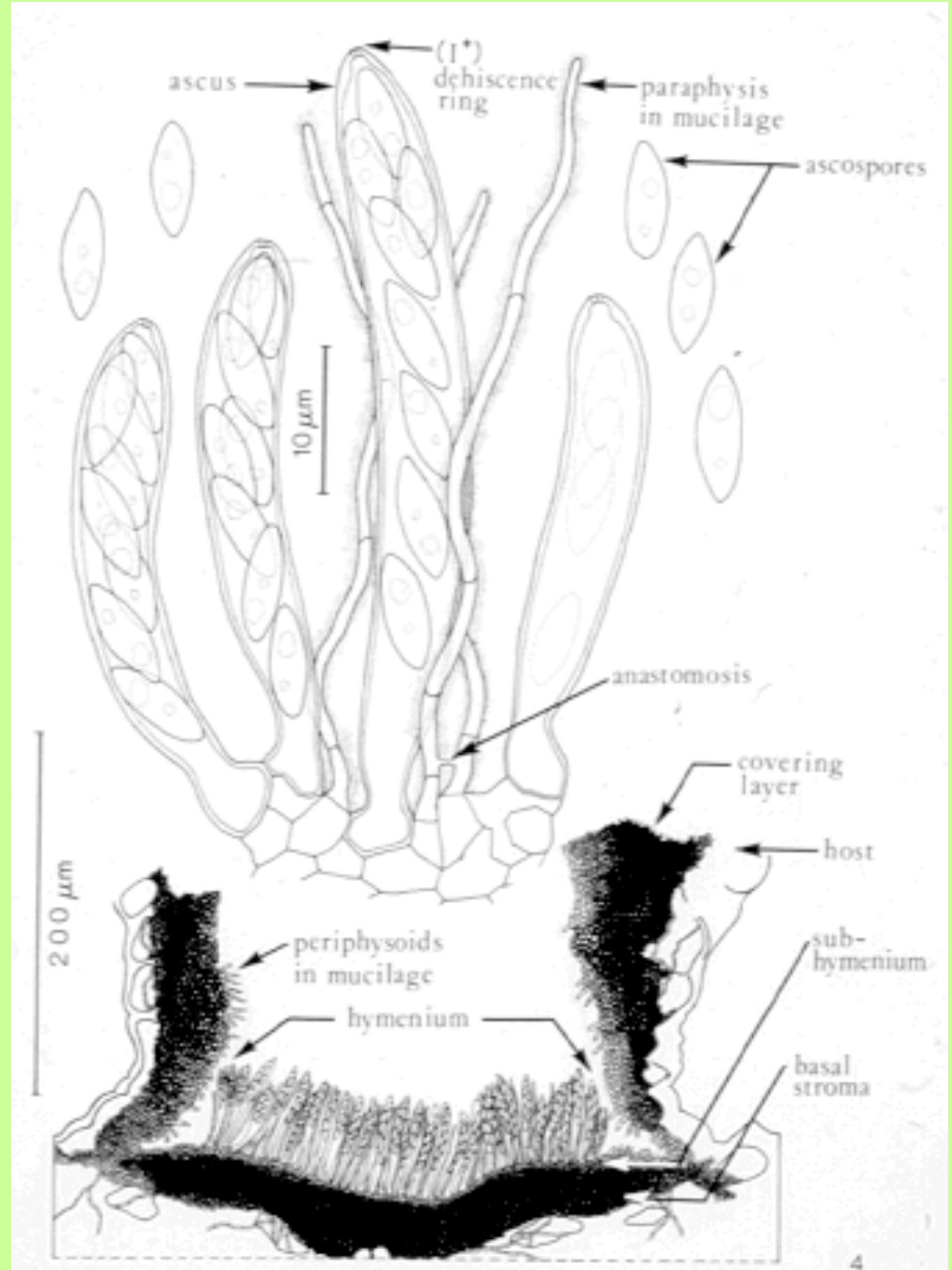
D

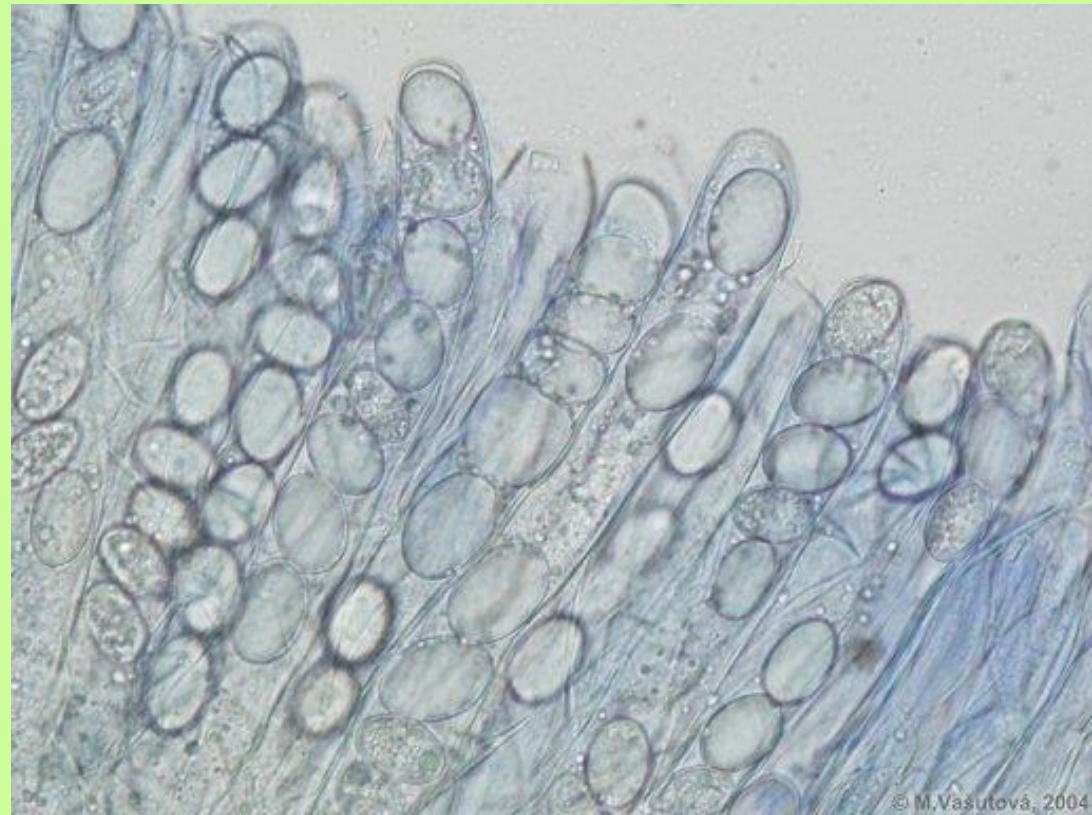
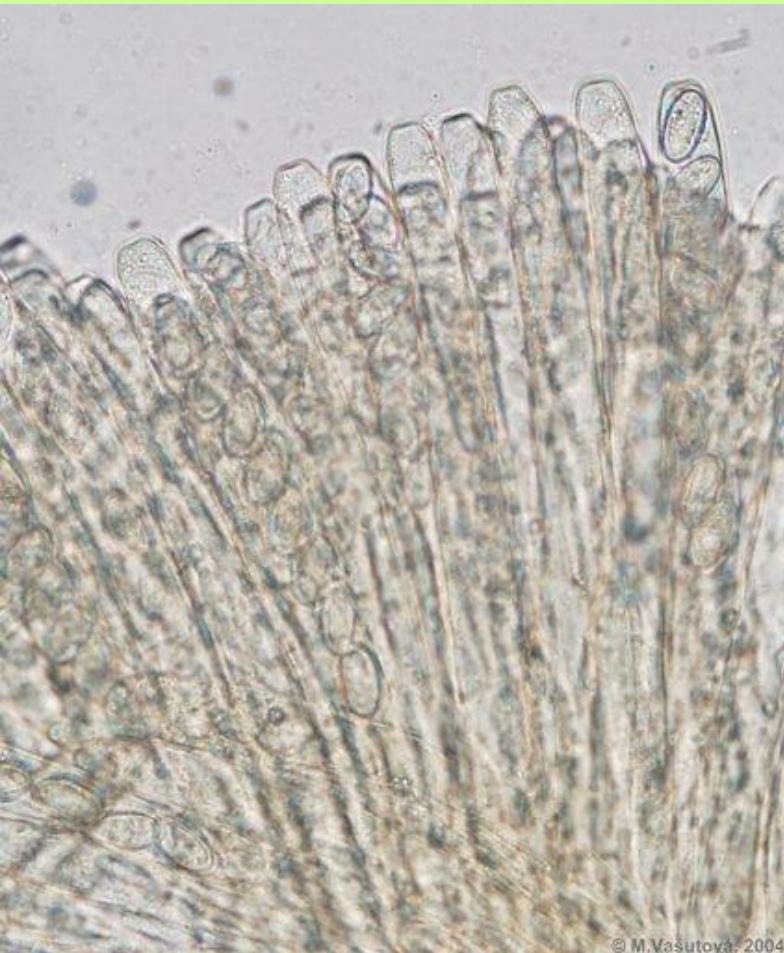
R

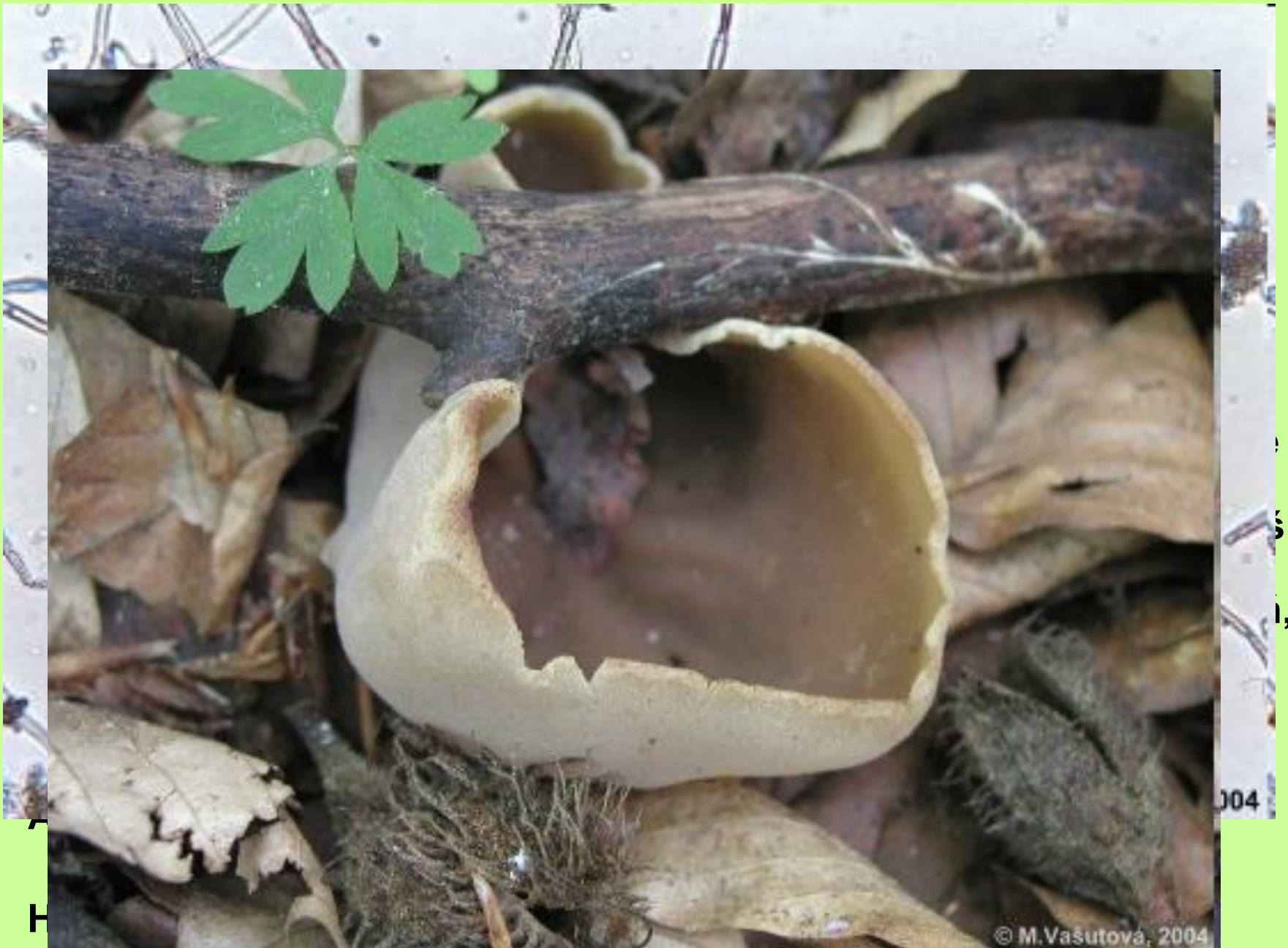

Vřecko a thecium

Vřecko, askospory

ší
l,

004

© M. Vašutová, 2004

H
neponiavne

System vřeckovýtrusých hub

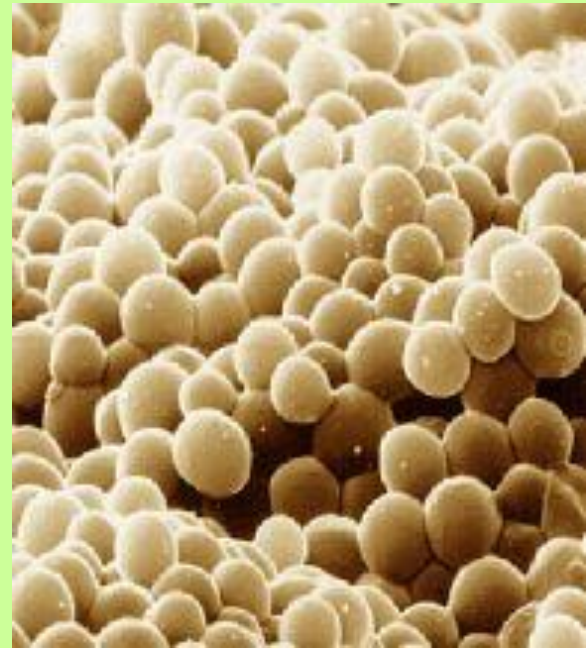
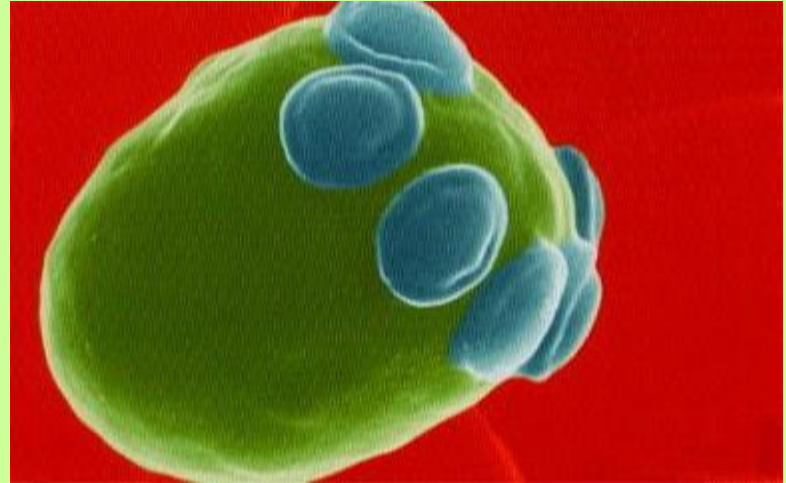
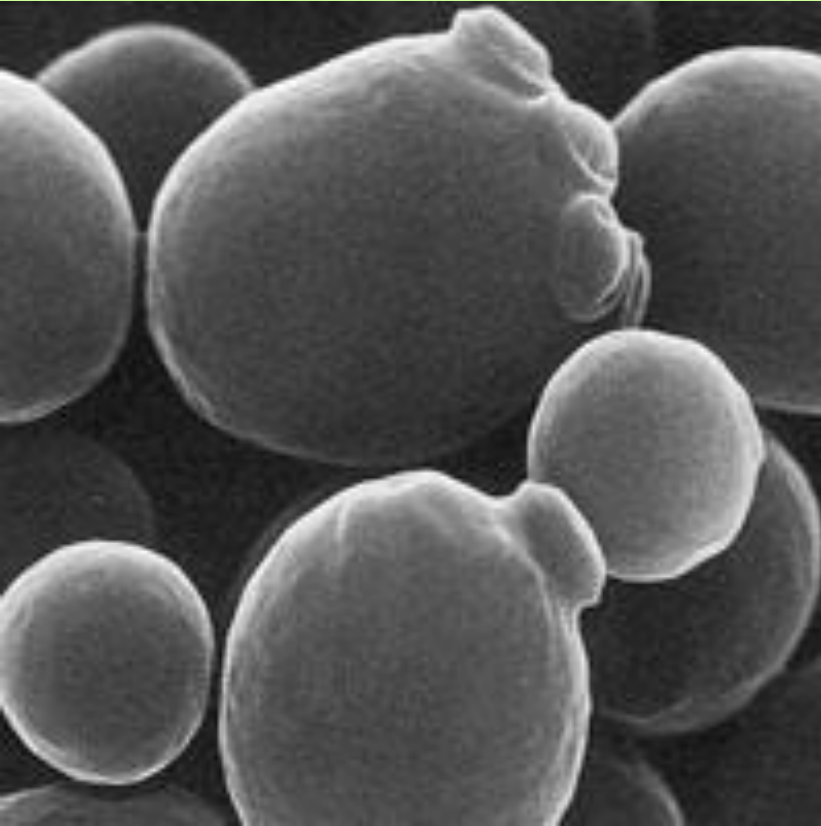
- Pododd. *Saccharomycotina* – kvasinky, endomycety
- Pododd. *Taphrinomycotina* - palcatky
- Pododd. *Pezizomycotina* – vlastní vřeckovýtrusé houby

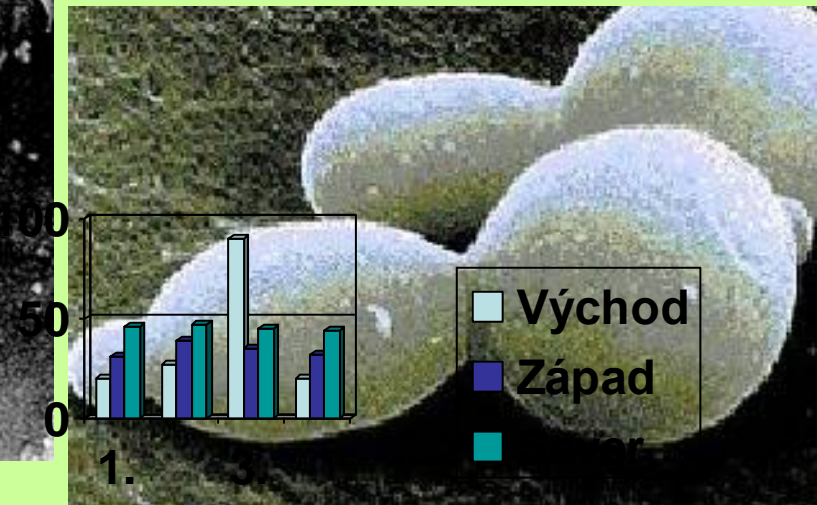
Pododd. *Saccharomycotina* – kvasinky, endomycety

- mikroskopické, převážně jednobuněčné houby
- netvoří plodnice, ani mycelium (výjimky)
- Nepohlavně pučením, často za vzniku pseudomycelií, čili pučivých mycelií
- Pohlavně somatogamie ➡ při které splývají 2 vegetativní (somatické) buňky a vzniká askogenní buňka (zygota) ➡ přeměna ve vřecko. Chybí dikaryotická fáze
- známo asi 300 druhů
- ***Saccharomyces cerevisiae*** – kvasinka pивní, zkvašuje cukry na etanol; má řadu kultivarů
- Druhy rodu ***Endomyces*** (tvoří vláknité mycelium) a *Nadsonia* (netvoří mycelium) nacházíme běžně v mízotocích.

Saccharomyces cerevisiae

Candida albicans

čtvrt. čtvrt.

Pododd. *Taphrinomycotina* – palcatky

- Obligátní parazité, intercelulární dikaryotické mycelium, **netvoří plodnice**
- Vřecka **přímo z askogenních hyf**, a to pod pokožkou hostitelské rostliny na myceliu
- Způsobují znetvořeniny listů, plodů i větví a zmnožování pupenů, čímž vznikají čarověníky
- Je známo asi 120 druhů.
- Příklady:
  - Taphrina deformans*, kadeřavost listů broskvoní
  - T. betulina* a *T. carpini* – vznik čarověníků na břízách a habrech
  - T. insititiae* – čarověníky na slivoních
- *T. pruni* – puchrovitost plodů švestky domácí.

Taphrina deformans

Taphrina populi

Pododd. *Pezizomycotina* – pravé vřeckaté houby

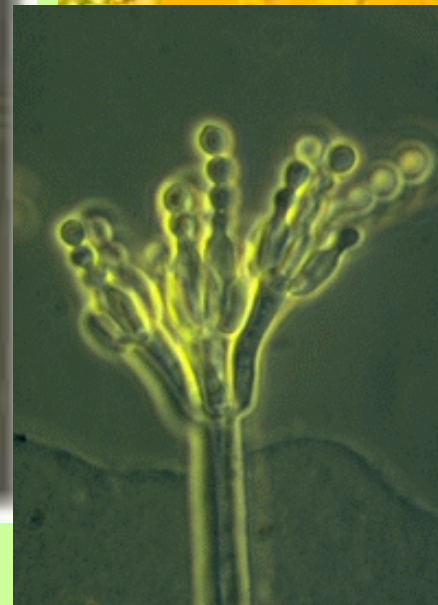
- dobře vyvinuté a bohatě větvené monokaryotické mycelium, plodnice rozmanitého typu
- Podle vzniku oba typy plodnic: askohymeniální, askolokulární
- Tř. *Eurotiomycetes*
- Tř. *Leontiomycetes*
- Tř. *Pezizomycetes*
- Tř. *Sordariomycetes*
- Tř. *Dothideomycetes*

3. pododd. PEZIZOMYCOTINA

Tř. *EUROTIMYCETES* - plesnivkotvaré

Penicillium

Plísňovité povlaky (konidie) na organickém substrátu (potravininy) saprofyté, snadné šíření. *Penicillium*

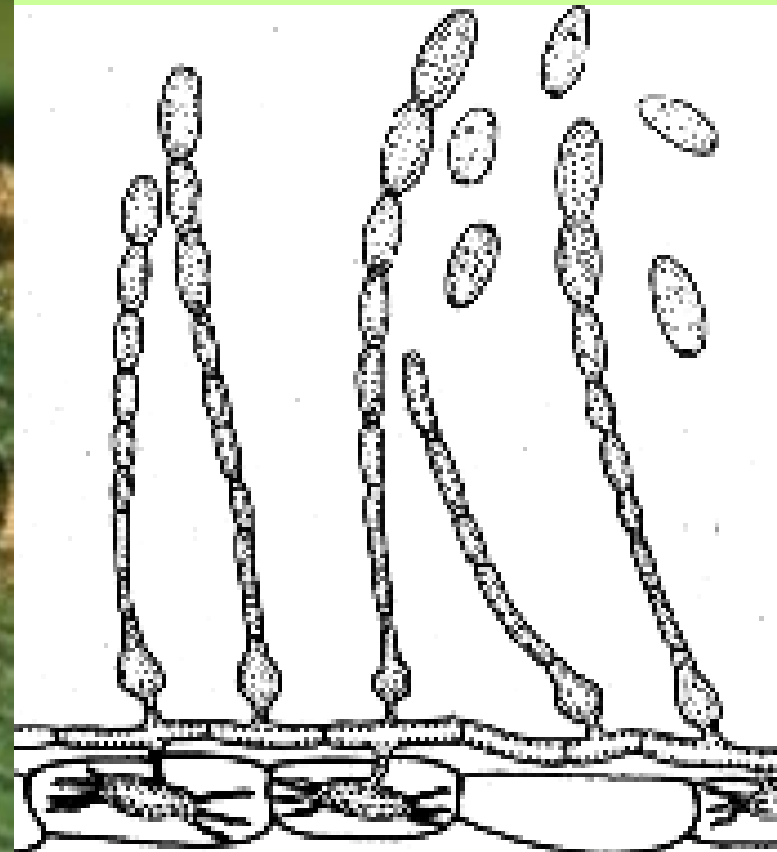

Tř. Leontiomycetes, ř. *ERYSIPHALES* - padlí

Erysiphe graminis

Parazité vyšších rostlin, druhově specifické, mycelium moučnaté povlaky na rostl. orgánech. Padlí révy vinné, jabloňové, růžové, dubové, angreštové

***Microsphaera alphitoides* (padlí dubové)**

Uncinula necator

Tř. Leontiomycetes ř. *ERYSIPHALES*

Podosphaera leucotricha
Padlí jabloňové

Erysiphe heraclei

Tř. Leontiomycetes ř. *HELOTIALES*

Monilinia (hlízenka), monilióza+plíseň šedá (na plodech)

Monilinia fructigena

Monilinia fuckeliana = *Botrytis cinerea*

helotiales.nl

Hymenoscyphus albidus

Chalara fraxinea (anamorfa *Hymenoscyphus albidus*)

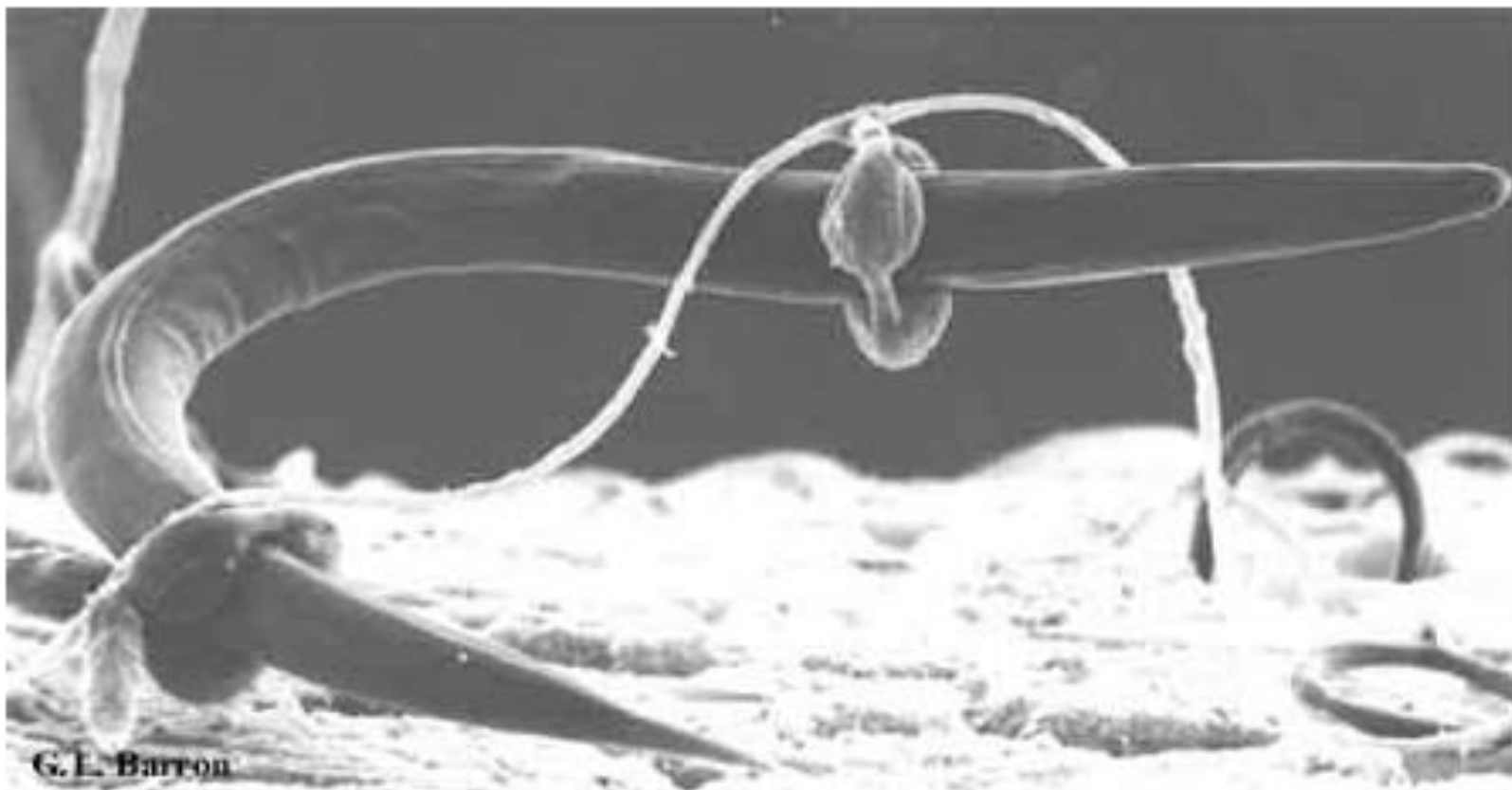

wodumedia.com

GARETH FULLER/PA

Tř. Leontiomycetes ř. *HELOTIALES*

Obr.: Houba *Arthrobotrys anchonia* s háďátkem chyceným do škrticích ok

Tř. *Leontiomycetes*
ř. *Rhytismatales*

- Parazité, saproparazité
lesních dřevin
- Plodnice hysterothecium,
pseudoapothecium
- *Lophodermium pinastri* –
skulinec borový (sypavka)
- *Rhytisma acerinum* –
svraštělka javorová

Tř. Pezizomycetes

ř. PEZIZALES

Plodnice apothecia, někdy kloboukaté, saprofyty. Smrž jedlý, ohnivec šarlatový, lanýže

Sarcoscypha sp.

ohnivec šarlatový

Morchella esculenta

Smrž jedlý

ř. PEZIZALES

Tuber aestivum

lanýž letní

Tř. *Sordariomycetes*

- Saprofyté, parazité
- Plodnice perithecium
- Stromata, sklerocia
- *Xylaria polymorpha* – dřevnatka kyjovitá
- *Claviceps purpurea* – paličkovice nachová
- *Hypoxylon deustum* – dřevomor kořenový
- *Tubercularia vulgaris*=*Nectria cinnabarina* – rážovka rumělková
- *Graphium ulmi*=*Ophiostoma novo-ulmi* – grafióza jilmů
- *Ceratocystis quercuum*, *C. fagacearum* – tracheomykóza dubů

Tř. Sordariomycetes ř. *HYPOCREALES*

Saprofyté i parazité, apothecia i perithecia,

paličkovice nachová (*Claviceps purpurea*) napadá semeníky trav

PLATE XXXVII.—*Claviceps purpurea* (Rye ergot). (From Jackson: *Experimental Pharmacology and Materia Medica*.)

Claviceps purpurea
Paličkovice nachová

ř. **HYPOCREALES**

Nectria cinnabarina
rážovka rumělková

Hypoxylon deustum (dřevomor kořenový)

<http://milon.modry.cz>

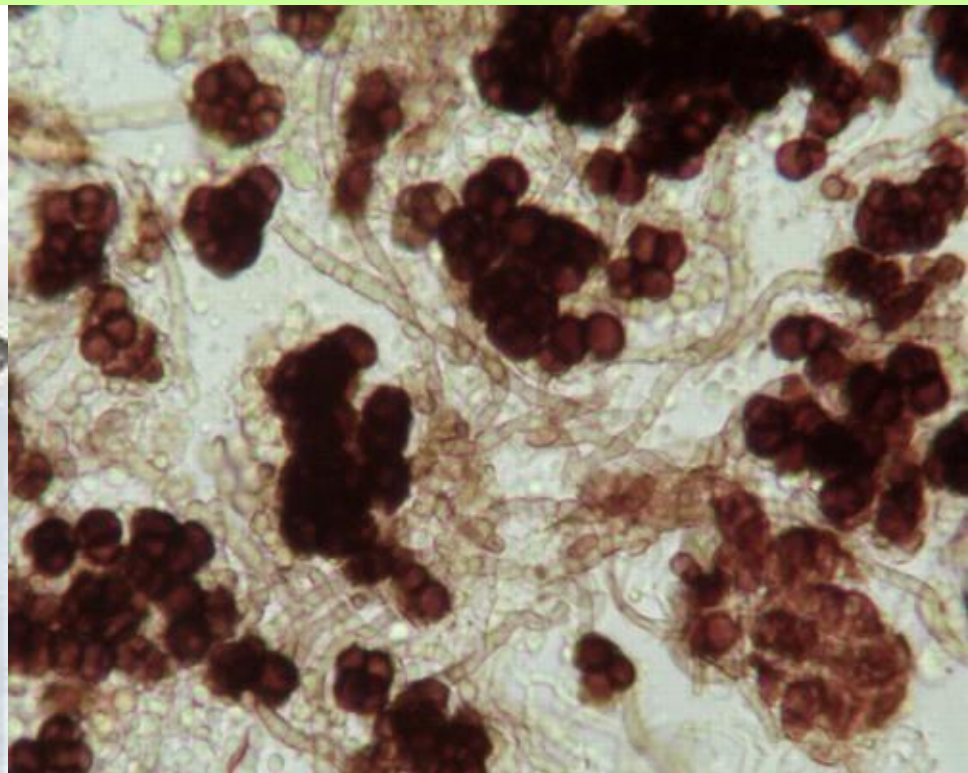

Ophiostoma novo-ulmi

Tř. *Dothideomycetes*
ř. **CAPNODIALES**

Capnodium sp. - čerň

Děkuji za pozornost .....

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a Státním rozpočtem ČR InoBio – CZ.1.07/2.2.00/28.0018